

Charlie Chaplin

Kijk naar boven!



Muzikale lezing door Jacqueline van der Zee

Inleiding

Over Charlie Chaplin dacht ik altijd; 'dat is toch die man met het bolhoedje en de wandelstok uit de slapstickfilms.'

Maar toen ik de tekst 'As I began to love myself' (hij schreef dit op zijn zeventigste verjaardag) onder ogen kreeg, realiseerde ik me dat hij veel meer was dan alleen de komiek uit de stomme films.

Een deel uit 'As I began to love myself':

*'Toen ik van mezelf begon te houden,
heb ik me bevrijd van alles wat niet goed voor me was:
voeding, mensen, spullen, situaties
en alles wat aan me trok, wat me weg leidde van mezelf
Eerst noemde ik het 'gezond egoïsme'
nu weet ik: dat is liefde voor jezelf.'*

Ik ging me in hem verdiepen, zijn films bekijken en over hem lezen.

Hij bleek naast de komiek met het bolhoedje tevens producer, componist, acteur, regisseur en zakenman te zijn.

Toen Chaplin begin dertig was, was hij wereldberoemd en ongekend populair en rijk. Zijn films werden over de hele wereld gedraaid. Hij slaagde erin een snaar te raken bij mensen over de hele wereld, van alle leeftijden en achtergronden. Hij kende pieken en dalen, grote successen en dieptepunten. Werd geroemd en verguisd.



1. Modern times 1936

Beginnend als arbeider in een fabriek raakt een man verzeild in allerlei situaties die de nadelen van de modernisering illustreren. Hij krijgt een zenuwinkinking en belandt in de gevangenis, zoekt wanhopig naar werk en probeert ondertussen ook nog een goede toekomst op te bouwen met een meisje van de straat.

Chaplin componeerde zijn eigen filmmuziek!

Maar hoewel Chaplin alle credits hiervoor ontving, was hij toch afhankelijk van zijn muzikale secretaris David Raksin, die zijn ideeën vertaalde naar de orkestrale versies.

Beide hadden nooit de intentie dat de muziek aan het einde van de film 'Modern Times' een song werd, maar dat gebeurde toch in **1954**, zo'n 18 jaar later nadat de film was uitgebracht. Het werd een song met de titel '**SMILE**'.

De songwriters John Turner en Geoffrey Parsons, leende de melodie, veranderde zo hier en daar iets en schreven de lyrics erbij in de geest van Chaplins alter ego 'The tramp'.

In **1955** werd het wereldberoemd door de vertolking van **Nat King Cole** en **Judy Garland** zong het in **1963**.

PIANOMUZIEK

'SMILE' UIT MODERN TIMES

2. Over het ontstaan van de zwerver

“De dag nadat ik van de buitenopnames terug kwam was men met een decor bezig. Het was erg druk in de studio, want er waren drie gezelschappen aan het werk. Ik had mijn gewone kleren aan en had niets te doen.

Ik zorgde er echter voor dat ik zo ging staan dat Sennet (de andere regisseur) me kon zien.

‘We hebben een paar grappen nodig’, zei hij terwijl hij zich tot mij wendde. ‘Ga je als komiek schminken, het kan me niet schelen hoe.’

Ik had geen idee hoe ik me zou grimeren en kleden, maar op weg naar de rekwisiteur besloot ik niet de verslaggever uit mijn eerste film te herhalen, maar te verschijnen in een slobberbroek, een te nauw jasje, grote schoenen, een wandelstok en een bolhoed. Ik wilde dat alles in mijn verschijning scherp tegen elkaar zou afsteken.

Het karakter van het mannetje was me nog niet geheel duidelijk. Nauwelijks was ik echter gekleed, of de kleren en de grime deden me voelen wie hij was. Ik begon hem al te kennen en op het ogenblik dat ik de studio binnenkwam was zijn geboorte een feit.”

PIANOMUZIEK

‘ETERNALLY’ UIT LIME LIGHT



3. Over de introductie van de geluidsfilm

“Toen ik in New York was, vertelde een vriend me dat hij getuige was geweest van een proef. Waarbij het geluid in een film gesynchroniseerd was en hij voorspelde dat dit binnenkort een revolutie in de gehele filmindustrie teweeg zou brengen.

Dit was het begin van het einde voor de stomme films en dat was jammer, want ze begonnen juist belangrijk te verbeteren.

Ik was vastbesloten door te gaan met het maken van zwijgende films, want ik was van mening dat verschillende soorten ontspanning naast elkaar konden blijven voortbestaan. Daar kwam bij dat ik een pantomimespeler was, daarin was ik enig en zonder valse bescheidenheid gezegd, een meester.

Ik zou mijn ‘zwerver’ moeten opofferen. Sommigen stelden voor dat de zwerver moest gaan spreken. Dat was echter ondenkbaar, want direct nadat hij één woord zou uiten, zou hij een ander mens geworden zijn.”

Het nieuwe medium werd omhelsd door wereldleiders die in het nieuwe medium een nieuwe manier zagen om mensen te hersenspoelen. De beroemdste of misschien beter gezegd de beruchtste propagandafilm is Triumph of the will, een bijna twee uur durende propagandafilm uit 1935 die een toen al massale idolatie en verheerlijking van Adolf Hitler veelvuldig in beeld brengt, evenals speeches over de rol van het nationaal socialisme, de grootschalige samenkomsten van de Hitlerjugend en het ideaal uitspreekt van één volk, één Duitsland en één macht.

“In 1937 had Alexander Korda mij voorgesteld een film te maken over Hitler, die gebaseerd was op een persoonsverwisseling. Hitler had namelijk dezelfde snor als de zwerver. Korda zei dat ik beide karakters zou kunnen spelen. Ik dacht er toentertijd niet verder over, maar nu werd zo iets actueel en ik wilde niets liever dan weer aan het werk gaan.

Toen wist ik ineens wat ik kon doen!

Natuurlijk!

Als Hitler kon ik tegenover het volk er heftig op los kletsen, terwijl ik als zwerver min of meer kon blijven zwijgen. In een Hitler-film kon ik de klucht met de pantomime verenigen. Enthousiast keerde ik naar Hollywood terug om de tekst te schrijven. Het duurde twee jaar, voordat het verhaal zijn juiste vorm had gevonden.”

4. The Great Dictator

The Great Dictator is vooral een satirische kijk op de toenmalige dictator Adolf Hitler, die in de film Adenoid Hynkel heet. Ook de dictator Mussolini, die in de film Napaloni wordt genoemd, wordt op de hak genomen. Chaplin speelt zelf twee rollen in *The Great Dictator*: Die van een Joodse barbier, die terugkeert van de oorlog van '14-'18 en lijdt aan geheugenverlies. Hij heeft jaren in het ziekenhuis doorgebracht en vindt hij zijn kapperszaak weer terug in een Joods getto. Het land lijdt nu onder het schrikbewind van de dictator Adenoide Hynkel, die als twee druppels water op de arme barbier lijkt. Hij speelt dus tevens de rol van de dictator (Hynkel).

Dit is de eerste film waarin Chaplin spreekt.

PIANOMUZIEK

**'FALLING STAR' UIT THE GREAT
DICTATOR**

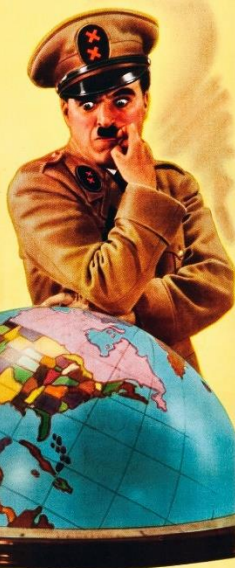
Aan het eind van de film houdt Chaplin een toespraak die wordt gezien als een van de beste toespraken in de filmgeschiedenis. Deze redevoering diende als een pleidooi voor vrede in een wereld gehuld in wanhoop.

CHARLIE
CHAPLIN

THE
Great
DICTATOR

Produced, Written and Directed by

CHARLES CHAPLIN



5. A King in New York

A King in New York is Charlie's laatste film. Charlie, op leeftijd, speelt een gevluchte koning die asiel aanvraagt in Amerika, waar hij kennismaakt met een oppervlakkige, op consumentisme gerichte samenleving.

Het was een persoonlijke film voor Chaplin, die vanwege de communistenjacht in de jaren vijftig niet meer welkom was in Amerika. Een communist was hij niet, maar uit al zijn films spreekt een antikapitalistisch sentiment – van de uitgesproken kritiek op arbeidersomstandigheden in ***Modern Times*** tot het subtielere commentaar op uitbuiting in ***City Lights***. Altijd nam hij het op voor de armere klasse, die gemakkelijk vermorzeld raakt in de prestatie maatschappij.

Met zijn boodschap over de kloof tussen arm en rijk zijn Chaplins films behalve grappig toch ook nog steeds relevant. Chaplin, die straatarm opgroeide in Londen, verborg zijn afkomst nooit. Veel van zijn films spelen zich af in achterbuurten, waar hij de ellende, maar ook de waardigheid van de bewoners laat zien.

6. Perfectionist

Toch valt vooral op hoe goed Chaplin was als regisseur en scenarioschrijver. Dat hij een perfectionist was die over elk detail nadacht, wordt vaak geïllustreerd aan de hand van zijn komische films, die een enorm talent voor timing en choreografie vereisten.

Maar juist in het rustige *A Woman of Paris*, waarin maar af en toe iets te lachen valt, is Chaplins meesterschap goed te zien. De manier waarop de arme Jean voor zijn ex-verloofde Marie probeert te verhullen hoe slecht hij eraan toe is, door een servet met een gat erin weg te moffelen, is een prachtig staaltje zwijgende filmkunst.

De matige ontvangst van *A Woman of Paris* zorgde ervoor dat Chaplin teruggreep naar zijn populaire zwerver, in achtereenvolgens *The Gold Rush* (1925), *The Circus* (1928), *City Lights* (1931) en *Modern Times* (1936). Alle vier figureren ze regelmatig in lijstjes met beste films aller tijden, net als de geluidsfilms *The Great Dictator* (1940) en *Limelight* (1952).

PIANOMUZIEK

**'SING A SONG UIT THE GOLD
RUSH**

7. De huidige situatie in de wereld

“Door het steeds ingewikkelder worden van het moderne leven en door de indringende wijze, waarop de twintigste eeuw zijn intrede heeft gedaan, voelt het individu zich van alle zijden ingeklemd en bedreigd door reusachtige instellingen op politiek, wetenschappelijk en economisch gebied. We zijn het slachtoffer geworden van psychische beïnvloeding, sancties en vergunningen.

Dat wij ons in dit keurslijf hebben laten dwingen is een gevolg van het gebrek aan cultureel onderscheidingsvermogen. We zijn blindelings de weg opgegaan van het afstotende en de massakitsch en we hebben geen waardering meer voor het schone. Onze levenskunst is afgestompt door winst, macht en een verlangen naar monopolie. We hebben deze dingen op ons laten inwerken, zonder ook maar even te denken aan de rampzalige gevolgen.

De wetenschap heeft ondoordacht en zonder gevoel voor verantwoordelijkheid de politici en de militaire autoriteiten wapens ter beschikking gesteld van een dergelijk vernietigend vermogen, dat zij het lot van alles wat op aarde leeft, in handen hebben.

Als deze opeenhoping van macht daarenboven in het bezit is van lieden, wier morele verantwoordelijkheid en intellectuele competentie, om het voorzichtig uit te drukken, niet onfeilbaar zijn, en in vele gevallen zelfs twijfelachtig, zou er een oorlog kunnen ontstaan die de

uitroeiing betekent van alle leven. En toch gaan we blindelings verder.”

PIANOMUZIEK

‘WALTZ’ UIT CITY LIGHTS

8. Toen ik van mezelf begon te houden

Op de dag dat hij zeventig jaar werd, schreef Charlie Chaplin een prachtige tekst. Terugkijkend op zijn leven ontdekte hij dat liefde voor jezelf alles in een ander perspectief zet en het leven mooier en lichter maakt.

Dit gedicht herinnert ons er aan dat er een les schuilt in alle ervaringen in het leven. Ook al herkennen we dit niet altijd in het moment, achteraf gezien kunnen we ontdekken hoe de lessen die het leven ons gaf, ons kunnen helpen.

PIANOMUZIEK

**‘YOU ARE THE SONG’ UIT THE
GENTLEMAN TRAMP**



Bereiken
Bewegen
Bouwen

Informatie en boekingen:

 www.jacquelinevanderzee.nl

 info@jacquelinevanderzee.nl

 06 1371 0672



Conservatorium ~~PIANO~~ HBO **Antroposofische Muziektherapie**
 Songwriter pianodocent Inspirational speaker schrijfster
 muziektherapeut **Muzikale lezingen** Filosofisch Theater
 Kleinkunstenares Inspirerende Voorstellingen
 Workshops ~~Concertgebouw~~ Bach residentiekoor Brahms Requiem
 Finale kleinkunstfestival utrecht Rosa Spierhuis
 Faalangst zoekende ambitieus **enthousiast** drukte en onrust
 Twijelaar spiritueel **CREATIVITEIT**
 Trauma *lijden* ~~Verslavingen~~ eetstoornis therapie **Zelfliefde**
 zelfheling Ziektes als wegwijzer **lichaam & geest zijn één**
 Lezen **Schrijven** zwemmen filmnatuur **DANSEN** Klassieke
 muziek Ballet **ZINGEN** Sauna Schaatsen
 Life-changing **Lorie Ladd Robin Norwood** Transforming
 SPAGHETTI **SUSHI Samen genieten**
Love the hell out of you BALANS
 Etty Hillesum Camille Claudel Charlotte Salomon Frida Kahlo
 Hildegard von Bingen Albert Schweitzer Dag Hammarskjöld

Bronvermelding**Charlie Chaplin***De autobiografie***Charlie Chaplin Jr***Mijn vader Charlie***Matthijs de Ridder***De eeuw van Charlie Chaplin***Patrick Roth***Mijn reis naar Chaplin***Sander Simons***Charlie Chaplin De vroege jaren***Bekeken films - Tachtig films vanaf 1914 tot 1957*****De Keystone films*****De Essanay Films*****De Mutual films*****De First National Films*****De United Artists Films****Tekst en piano**

Jacqueline van der Zee

Ontwerp voorzijde

Marco Manders

Disclaimer:

Alle muzikale lezingen die ik geef, kennen een grondige voorbereiding.

Toch beschouw ik mijzelf niet als kenner of autoriteit op het gebied van de biografieën van deze invloedrijke personen.

Ik benader ieder van hen slechts vanuit mijn passie en respect voor hun leven. Als mens en als musicus. En dat wil ik uitdragen, delen en spelen.